

Informace z kontrolní akce NKÚ č. 13/10

Zahraniční pohledávky České republiky ve správě Ministerstva financí

Kontrolní akce byla zařazena do plánu kontrolní činnosti Nejvyššího kontrolního úřadu (dále jen „NKÚ“) na rok 2013 pod číslem 13/10. Kontrolní akci řídila a kontrolní závěr vypracovala členka NKÚ JUDr. Eliška Kadaňová.

Cílem kontroly bylo prověřit postupy Ministerstva financí při správě a zajišťování návratnosti pohledávek České republiky civilního charakteru v zahraničí včetně pohledávek z deblokací a realizovaných státních záruk a finančních výpomocí.

Kontrolováno bylo období let 2011 a 2012, v případě věcných souvislostí i období předcházející a následující. Kontrola byla prováděna v době od března do října 2013.

Kontrolovaná osoba: Ministerstvo financí.

I. Úvod

Ministerstvo financí (dále také „MF“) je dle zákona č. 2/1969 Sb.¹ ústředním orgánem státní správy mj. pro věci devizové včetně pohledávek a závazků státu vůči zahraničí. MF vykonává dle zákona č. 218/2000 Sb.² správu státních finančních aktiv, kam jsou zahrnuty i „... *pohledávky státu z úvěrů a návratných finančních výpomocí poskytnutých ze státních finančních aktiv, jakož i pohledávky ze státních záruk realizovaných ze státních finančních aktiv a pohledávky státu, které mu postoupily jiné subjekty, a jiné pohledávky*“.

Hospodaření a nakládání s pohledávkami státu upravuje zákon č. 219/2000 Sb.³ Specifikem pro většinu zahraničních pohledávek České republiky je, že jsou, případně byly v době svého vzniku, pohledávkou vůči jinému státu. Na takové pohledávky se uplatňují pravidla mezinárodního práva, zejména tzv. imunity států navzájem, což znamená, že vymáhání pohledávek se řeší především dohodou mezi státy.

Základem pro převod zahraničních pohledávek do státních finančních aktiv České republiky a specifické evidence MF byly dohody⁴ uzavřené v devadesátých letech minulého století mezi ministerstvy financí České republiky a Slovenské republiky a Československou obchodní bankou, a. s., (dále také „ČSOB“).

¹ Zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky.

² § 36 zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla).

³ Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích.

⁴ Dohoda mezi Ministerstvem financí České republiky a Ministerstvem financí Slovenské republiky na straně jedné a Československou obchodní bankou, a. s., Praha na straně druhé o převodu pohledávek a závazků v nesměnitelných měnách do státních finančních aktiv a pasiv České republiky a Slovenské republiky ze dne 30. prosince 1992.

Dohoda mezi Ministerstvem financí České republiky a Ministerstvem financí Slovenské republiky na straně jedné a Československou obchodní bankou, a. s., Praha na straně druhé o převodu závazků a pohledávek ve volně směnitelných měnách zahrnutých do Centrálního devizového zdroje do státních finančních aktiv a pasiv ze dne 30. prosince 1992.

Dohoda mezi vládami České republiky a Slovenské republiky o převodu vládních pohledávek vůči zahraničí do kompetence České republiky a Slovenské republiky a o zajištění vnitřního financování poskytnutých vládních úvěrů ze dne 7. dubna 1993.

Na základě uvedených dohod byl v roce 1999 uzavřen *Protokol mezi MF ČR a MF SR o dalším postupu při vypořádání pohledávek a závazků České republiky a Slovenské republiky vůči zahraničí* (dále jen „protokol o vypořádání“). MF rozlišuje zahraniční pohledávky civilního charakteru a speciálního charakteru s tím, že pohledávky speciálního charakteru vznikly z dodávek a úvěrů pro vojenské účely a vztahují se na ně zvláštní zákony. Účelem protokolu o vypořádání bylo mimo jiné stanovit postup při zajištění správy a vymáhání pohledávek vůči zahraničí. Protokol o vypořádání v příloze č. 1 obsahuje přehled stavů pohledávek civilního charakteru k 31. prosinci 1998.

Tabulka č. 1 – Celkový stav zahraničních pohledávek civilního charakteru vedených na účtech ČSOB k 31. 12. 1998 (v Kč)

Vládní úvěry v konvertibilních měnách	14 907 655 642,62
Vládní úvěry v nekonvertibilních měnách	56 345 870 028,34
Pohledávky převzaté od ČSOB (snížené o související závazky České republiky)	50 267 252 534,69
Aktiva centrálního devizového zdroje	663 232 924,97
Celkem	122 184 011 130,62

Zdroj: příloha č. 1 protokolu o vypořádání.

Největší část zahraničních pohledávek civilního charakteru z hlediska teritoriálního tvořily k 31. prosinci 1998 pohledávky označené v protokolu o vypořádání jako „SNS“ (Společenství nezávislých států) a „Rusko“; po odečtení souvisejících závazků činily tyto pohledávky k uvedenému datu celkem 102 544 146 832,07 Kč.

Přehled zahraničních pohledávek zveřejňuje MF každoročně ve státním závěrečném účtu (dále také „SZÚ“). K 31. prosinci 2012 evidovalo ve státních finančních aktivech zahraniční pohledávky (civilního i speciálního charakteru) v hodnotě 22,031 mld. Kč.

Kontrolován byl postup MF při správě a zajišťování návratnosti zahraničních pohledávek civilního charakteru; pokud je dále v textu uváděn termín „zahraniční pohledávky“, myslí se tím pouze pohledávky civilního charakteru.

II. Skutečnosti zjištěné při kontrole

1. Postup MF při správě a zajišťování návratnosti zahraničních pohledávek ČR

V roce 2006 MF zadalo provedení externího auditu správy a likvidace zahraničních pohledávek České republiky. Výsledkem tohoto auditu byla jednak zpráva o stavu zahraničních pohledávek a dále návrh vhodného mechanismu správy zahraničních pohledávek ČR. V návaznosti na provedení auditu byly přijaty *Zásady správy a zajišťování návratnosti zahraničních pohledávek ČR* (dále jen „Zásady“), které vláda ČR schválila usnesením ze dne 3. července 2006 č. 832.

Zásady obsahovaly mj. požadavek na zajištění správy a evidence zahraničních pohledávek v informačním systému. MF v roce 2006 zadalo zpracování funkční specifikace informačního systému pro správu zahraničních pohledávek, za kterou uhradilo přes 1,5 mil. Kč. Následně v roce 2007 uhradilo přes 700 tis. Kč za pořízení informačního systému. Systém však nebyl zprovozněn a využíván a dle sdělení MF bylo v roce 2011 rozhodnuto o jeho ukončení z důvodů „finanční a uživatelské neefektivity“.

Vynaložení rozpočtových prostředků ve výši celkem více než 2,2 mil. Kč za pořízení informačního systému, který nebyl zprovozněn a využit, hodnotí NKÚ jako nedodržení

povinnosti plnit stanovené úkoly nejehospodárnějším způsobem a jako porušení rozpočtové kázně.

MF evidovalo v kontrolovaném období, tj. v letech 2011 a 2012, zahraniční pohledávky civilního charakteru vůči 15 státům. Přehled o stavu zahraničních pohledávek dle evidence MF je uveden v tabulce č. 2.

Tabulka č. 2 – Přehled zahraničních pohledávek vůči jednotlivým státům za roky 2011 a 2012

Stát	Stav k 31. 12. 2011		Stav k 31. 12. 2012	
Albánie	3 036 491,03 USD	60 547 631,14 Kč	2 024 327,35 USD	38 573 557,65 Kč
Alžírsko	22 833 598,59 USD	455 301 955,88 Kč	23 378 940,62 USD	445 485 713,51 Kč
Bělorusko	1 790 411,12 SUSD	35 700 797,73 Kč	1 790 411,12 SUSD	34 116 283,89 Kč
Čína barter	22 957 558,67 CCHF	487 159 394,98 Kč	22 957 558,67 CCHF	478 228 904,65 Kč
	2 016 108,23 CCHF	42 781 816,64 Kč	2 016 108,23 CCHF	41 997 550,54 Kč
Irák	72 083 831,21 CCHF	1 437 351 594,33 Kč	67 715 114,19 CCHF	1 290 311 500,89 Kč
Indie	96 227 169,65 INR	72 170 377,24 Kč	96 227 169,65 INR	72 170 377,24 Kč
Írán	49 426 283,18 IUSD	985 560 086,61 Kč	51 324 044,17 IUSD	977 979 661,66 Kč
Jugoslávie	132 821 608,97 YUSD	2 648 462 882,86 Kč	140 794 240,37 YUSD	2 682 834 250,25 Kč
Slovinsko	226 262,36 YUSD	4 511 671,46 Kč	0,00	0,00
KLDR	2 694 711,17 OUSD	53 732 540,73 Kč	2 694 711,17 OUSD	51 347 721,34 Kč
	17 059 458,16 XCRO	136 475 665,28 Kč	17 059 458,16 XCRO	136 475 665,28 Kč
Kuba	122 888 133,79 XCRC	1 105 993 204,11 Kč	122 888 133,79 XCRC	1 105 993 204,11 Kč
	530 676 281,46 XCRC	4 776 086 533,14 Kč	540 114 088,20 XCRC	4 861 026 793,80 Kč
	26 115 923,00 EUR	673 790 813,40 Kč	26 115 923,00 EUR	656 554 304,22 Kč
Peru	x	37 971 071,39 Kč	x	40 549 982,60 Kč
Rusko	8 290 968,38 SUSD	165 321 909,49 Kč	8 164 461,22 SUSD	155 573 808,55 Kč
Rusko deblokátory a ostatní	6 566 091,60 SUSD	130 927 866,50 Kč	6 566 091,60 SUSD	125 116 875,44 Kč
	5 500 000,00 SUSD	109 670 000,00 Kč	5 500 000,00 SUSD	104 802 500,00 Kč
	26 732 939,76 XCRS	240 596 457,84 Kč	27 221 023,47 XCRS	244 989 211,23 Kč
	17 516 394,81 SUSD	349 276 912,51 Kč	17 516 394,81 SUSD	333 774 903,10 Kč
	1 432 873,84 SUSD	28 571 504,37 Kč	0,00	0,00
Súdán	120 443 483,85 USD	2 401 643 067,97 Kč	128 346 115,07 USD	2 445 635 222,66 Kč
Tanzanie	1 268 752,50 CHF	26 922 928,05 Kč	1 268 752,50 CHF	26 429 383,33 Kč
Celkem	x	16 466 528 683,65 Kč	x	16 349 967 375,94 Kč
	x	16 207 963 153,41 Kč*	x	16 096 141 807,59 Kč*

Zdroj: měsíční specifikace převzatých pohledávek a závazků do státních aktiv a pasiv České republiky k 31. 12. 2011 a 31. 12. 2012; měsíční specifikace vládních úvěrů podle zemí – rekapitulace za úvěry financované státním rozpočtem; dokumentace ČNB; soudní rozhodnutí promítnuté do účetnictví.

* Částka celkem po započtení (resp. odečtení) závazků vůči Číně ve výši 258 565 530,24 Kč v roce 2011, resp. 253 825 568,35 Kč v roce 2012.

Z údajů o pohledávkách vyjádřených v cizích měnách uvedených v tabulce č. 2 vyplývá, jak se v průběhu kontrolovaného období měnila jejich výše. Dopady kurzových rozdílů na výši pohledávek vyjádřených v českých korunách jsou zřejmé zejména u pohledávek, jejichž výše se v kontrolovaném období nezměnila. Z hlediska toho, zda došlo ke změně stavu pohledávky, spravovalo MF v letech 2011 a 2012:

- a) pohledávky, jejichž výše v cizích měnách se nezměnila;
Z dokladů předložených v rámci této kontrolní akce vyplývá, že MF nebylo pasivní a těmito pohledávkami se v kontrolovaném období zabývalo.

b) pohledávky, u kterých došlo k navýšení pouze z důvodu připsání (předpisu) úroků z nesplacených jistin;
MF na základě podkladů předložených bankou navyšovalo stavy pohledávek o vypočtené úroky. Přehled připsaných částek úroků v kontrolovaném období je uveden v tabulce č. 3.

c) pohledávky, které se zvýšily nebo snížily z jiných důvodů než v důsledku kurzových rozdílů, např. z důvodu uhrazení pohledávky či její části nebo z důvodu odpisu pohledávky.

U osmi pohledávek, u nichž došlo ke změně z jiných důvodů než v důsledku kurzových změn nebo připsáním úroků, bylo zjištěno, že MF ve dvou případech nepostupovalo v souladu se zákonem č. 563/1991 Sb.⁵, když při inventarizacích k 31. prosinci 2011 a 31. prosinci 2012 nezjistilo skutečný stav majetku. MF v letech 2011 a 2012 nezaúčtovalo navýšení pohledávky o minimálně 1,3 mil. USD a v roce 2012 účtovalo o pohledávce ve výši přes 400 tis. Kč, která nebyla jeho majetkem.

Tabulka č. 3 – Přehled připsaných úroků v kontrolovaném období

Pohledávka		2011			2012		
		Připsané úroky		Navýšení nebo snížení celkového stavu pohledávky**	Připsané úroky		Navýšení nebo snížení celkového stavu pohledávky**
		CM	CZK		CM	CZK	
Alžírsko	USD	545 342,03	10 874 120,08	37 374 857,12	545 342,03	10 391 492,38	-9 816 242,37
Írán	IUSD	1 823 711,01	33 026 168,07	92 964 255,85	1 897 760,99	36 653 197,89	-7 580 424,95
Jugoslávie*	YUSD	6 924 349,28	138 071 524,64	287 763 366,42	7 972 631,40	152 969 951,14	34 371 367,39
Kuba	XCRC	9 415 785,11	84 742 065,99	84 742 065,99	9 437 806,74	84 940 260,66	84 940 260,66
	EUR	189 505,18	4 612 780,94	24 074 782,83	0,00	0,00	-17 236 509,18
Krivoj Rog	XCRS	488 083,71	4 392 753,39	4 392 753,39	488 083,71	4 392 753,39	4 392 753,39
Súdán	USD	7 375 838,32	135 941 095,09	281 511 646,64	7 902 631,22	155 631 624,04	43 992 154,69

Zdroj: měsíční specifikace převzatých pohledávek a závazků do státních aktiv a pasiv České republiky k 31. 12. 2011 a 31. 12. 2012; měsíční specifikace vládních úvěrů podle zemí – rekapitulace za úvěry financované státním rozpočtem; výpočty skupiny kontrolujících.

* V roce 2011 údaje nezahnují pohledávku za Slovinskem, byla evidována samostatně.

** Navýšení nebo snížení – výpočet porovnáním stavu pohledávek a jejich příslušenství v daném roce oproti stavu předchozího roku.

2. Deblokace

Vládou schválené Zásady vymezují deblokaci jako vymáhání zahraniční pohledávky třetí stranou za úplaty či jako odprodej pohledávky třetí straně. V kontrolovaném období, tj. v roce 2011 a 2012, žádná smlouva za tímto účelem nebyla uzavřena, avšak v uvedených letech ještě trval vztah celkem s jedenácti deblokátory.

V sedmi kontrolovaných případech bylo zjištěno:

- ve všech případech vybralo MF deblokátora bez výběrového řízení;
- smlouvy s deblokátory neobsahovaly žádný institut zajištění pohledávky, přestože MF mělo dle těchto smluv inkasovat částky přesahující miliony Kč;
- nominální výše deblokovaných pohledávek přesahovala miliony USD, z toho ve čtyřech případech MF neinkasovalo žádnou částku a ve třech případech pouze minimální částky;
- některé uzavřené smlouvy svým obsahem vyvolávaly následně nejasnosti a vedly ke sporům s deblokátory.

⁵ Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví.

V konkrétních případech například:

MF uzavřelo v roce 1999 bez výběrového řízení smlouvu s deblokátorem o postoupení pohledávky za Ruskou federací v nominální výši přes 20 mil. USD. Přestože základní kapitál deblokátora byl pouze 100 tis. Kč, smlouva o postoupení pohledávky, na základě které mělo MF inkasovat 15 mil. USD, neobsahovala žádné zajišťovací instituty či záruky. Deblokátor měl nakonec za dosud realizovanou deblokaci uhradit částku ve výši téměř 5 mil. USD, což ve stanovené lhůtě neučinil. MF sice s deblokátorem jednalo, avšak dlužnou částku v promlčecí lhůtě neuplatnilo a nechalo ji promlčet. MF tak porušilo ustanovení § 14 odst. 5 zákona č. 219/2000 Sb.

MF uzavřelo v roce 2000 na základě usnesení vlády ČR ze dne 15. března 2000 č. 285 dvě smlouvy o postoupení pohledávek za Ruskou federací v nominální výši 34 mil. USD. Úhrada za tyto pohledávky ve výši 10,2 mil. USD nebyla ve smlouvách nijak zajištěna. Deblokátor v rozporu se smlouvou pohledávku neuhradil a MF s ním uzavřelo v roce 2009 dohodu o narovnání. Deblokátor z dohodnuté dlužné částky ve výši přesahující 17,5 mil. USD uhradil pouze cca 124 tis. USD.

MF bez výběrového řízení uzavřelo v roce 2004 inkasní smlouvu s deblokátorem týkající se pohledávky za Íránem ve výši 21 mil. USD. MF mělo dle inkasní smlouvy získat přes 8,6 mil. USD. Přestože MF do konce roku 2004 žádnou úhradu od deblokátora neobdrželo, uzavřelo s ním dodatek, který případnou úhradu posunul na neurčitý termín.

MF bez výběrového řízení uzavřelo v roce 2000 smlouvu s deblokátorem a prodalo část pohledávky za bývalou Jugoslávií za 5 % její nominální hodnoty (inkasovalo 686 024 USD). Další část pohledávky však v roce 2000 za stejných podmínek již MF odmítlo prodat s poukazem na nevýhodnost. Následně MF s deblokátorem uzavřelo další smlouvy, které byly velmi nejednoznačné, a jedna z nich se řídila právem cizího státu. Tento postup MF měl za následek nákladný soudní spor v zahraničí, který dosud nebyl uzavřen.

Tabulka č. 4 – Údaje týkající se kontrolovaných deblokací

Stát	Nominální částka pohledávky	Datum uzavření smlouvy	Závazek deblokátora	Uhrazeno celkem k 31. 12. 2012
Írán	21 670 155 clg. USD	19. 1. 2004	8 688 062 USD	0
Jugoslávie	54 881 926 clg. USD	7. 4. 2000	686 024 USD	686 024 USD
Afghánistán	31 131 716 clg. USD	23. 1. 2002	4 736 369 Kč	4 736 369 Kč
Tanzanie	1 903 128,75 CHF	1991	21 431 895 Kč	0
Rusko	20,375 mil. USD	1. 12. 1999	4 924 568 USD	0
Rusko	34 mil. USD	15. 3. 2000	10,2 mil. USD	124 805 USD
Rusko	6 764 751,60 USD	27. 9. 1995	1 432 873 USD	0

Zdroj: dokumentace MF.

Z tabulky č. 4 vyplývá, že způsob vymáhání pohledávek prostřednictvím deblokátorů znamenal minimální přínos z hlediska příjmů státního rozpočtu.

3. Externí služby při správě zahraničních pohledávek

Smluvní vztahy s bankou

MF uzavřelo v roce 1997 s bankou smlouvu o službách poskytovaných v souvislosti se správou civilních vládních úvěrů a jiných státních pohledávek vůči zahraničí a o úhradách za tyto služby. Smlouva stanovila zejména rozsah služeb poskytovaných Ministerstvu financí a výši úhrady za tyto služby – celková výše roční odměny byla dohodnuta na částku 40 mil. Kč (bez DPH). V roce 2004 byl uzavřen dodatek k uvedené smlouvě, na základě kterého byl snížen rozsah poskytovaných služeb a snížena odměna na částku cca 24,4 mil. Kč (bez DPH) ročně, a v roce 2008 byla odměna snížena dalším dodatkem na částku cca 17,1 mil. Kč (bez DPH) ročně. Od roku 2010 místo pevné roční částky byla

odměna stanovena měsíční částkou ve výši 6 337,33 Kč (bez DPH) za vedení jednoho evidenčního účtu⁶ a úhrada byla vypočtena podle počtu evidenčních účtů dle stavu ke konci měsíce. V roce 2013 nabyl účinnosti dodatek č. 4, kterým došlo ke snížení výše měsíční částky na 6 300 Kč (bez DPH) za vedení jednoho evidenčního účtu.

Celkový počet evidenčních účtů k 31. prosinci 2012 činil 185. Za období let 1997–2012 uhradilo MF bance celkem přes 452 mil. Kč (bez DPH).

Výše částky za vedení jednoho evidenčního účtu nebyla v dodatcích z let 2010 a 2013 blíže odůvodněna. Skutečný rozsah poskytovaných služeb týkajících se některých pohledávek byl velmi omezený, neboť v některých případech se výše pohledávky nezměnila a pohledávka nebyla ani úročena, případně byla sporná existence pohledávky nebo nereálné její vymožení. U většiny evidenčních účtů se jednalo pouze o vedení účtu s případným výpočtem úroků a o zpracování údajů do výkazů předkládaných MF. Dohodnutá paušální částka za vedení většiny těchto účtů se jeví jako neúměrně vysoká a neodrážející skutečnou pracnost.

V rámci této kontroly bylo dále zjištěno, že MF nereagovalo na rozhodnutí soudu a nevezalo v úvahu ani doporučení externího auditora zvážit odpis jedné z evidovaných pohledávek. Po dobu cca šesti let neučinilo žádný úkon směřující ke zrušení dvou evidenčních účtů (nominální hodnota pohledávky cca 21 mil. Kč), a uhradilo tak za služby spojené s jejich vedením v letech 2011 a 2012 částku přesahující 304 tis. Kč (bez DPH). Takové použití peněžních prostředků státního rozpočtu hodnotí NKÚ jako porušení povinnosti plnit stanovené úkoly nejehospodárnějším způsobem a jako porušení rozpočtové kázně.

Služby poskytované advokátními kancelářemi

MF uhradilo od počátku roku 2011 do dubna 2013 za právní a poradenské služby dvěma advokátním kancelářím celkem přes 2,4 mil. Kč. V jednom případě šlo o dlouhodobou spolupráci s advokátní kancelář poskytující specifická právní stanoviska a analýzy. V druhém případě MF hradilo náklady řízení za právní zastoupení v soudním sporu vedeném v zahraničí dle § 25 odst. 5 zákona č. 201/2002 Sb.⁷. Smlouvu s advokátní kancelář v tomto druhém případě uzavřel Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových.

4. Vedení účetnictví a vykazování údajů o zahraničních pohledávkách

Stav zahraničních pohledávek k 31. prosinci 2012 činil 16 350 mil. Kč. MF zahraniční pohledávky spolu s dalšími pohledávkami, které nebyly předmětem kontroly, vedlo na syntetickém účtu 469 – *Ostatní dlouhodobé pohledávky* a vykazovalo v rozvaze na položce A.IV.6.

Kontrolou bylo zjištěno, že inventurní soupisy zahraničních pohledávek k 31. prosinci let 2010, 2011 a 2012 neobsahovaly veškeré náležitosti stanovené zákonem o účetnictví. Dále bylo zjištěno, že MF v kontrolovaném období v účetnictví nesprávně nastavilo splatnost u tří pohledávek.

O stavu a vývoji zahraničních pohledávek informuje MF každoročně ve SZÚ a v roční souhrnné zprávě o stavu a vývoji zahraničních pohledávek ČR (dále též „Roční souhrnná zpráva“). Roční souhrnnou zprávu předkládá MF pro informaci vládě. Ve SZÚ za rok 2011 byl celkový stav (22 316 mil. Kč) vykazovaných pohledávek (civilních i speciálních) nižší cca o 37 mil. Kč a ve SZÚ za rok 2012 (22 031 mil. Kč) byl nižší o cca 41 mil. Kč oproti stavu uváděnému v Ročních souhrnných zprávách za stejné roky. Rozdíl představoval pohledávku uplatněnou za fyzickými osobami v souvislosti s původní pohledávkou vůči Peru.

⁶ Dle smlouvy s bankou se evidenčním účtem rozumí jakýkoli účet vedený v souvislosti se správou civilních vládních úvěrů a jiných státních pohledávek vůči zahraničí.

⁷ Zákon č. 201/2002 Sb., o Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových.

Součástí SZÚ za příslušný rozpočtový rok je i část obsahující vyhodnocení vývoje státních finančních aktiv a pasiv a přehled o jejich stavu. MF uvádělo zahraniční pohledávky v uvedeném přehledu a hodnotilo jejich vývoj, aniž zohlednilo významné přechodné snížení hodnoty majetku vyjádřené v účetnictví opravnými položkami, které v roce 2011 představovaly hodnotu cca 4,8 mld. Kč a v roce 2012 cca 5,5 mld. Kč. MF tímto de facto státní finanční aktiva nadhodnocovalo.

Kontrolou bylo také zjištěno, že MF uplatňuje nesystémový přístup k pohledávkám, které jsou součástí státních finančních aktiv. U jedné části pohledávek z úvěrů podmiňuje MF jejich zařazení do státních finančních aktiv poskytnutím prostředků ze státních finančních aktiv, u jiné (v současné době větší) části toto kritérium neuplatňuje.

Údaje o celkových příjmech z pohledávek včetně informací o úhradách podle jednotlivých dlužnických zemí uvádělo MF v kontrolovaném období v kapitole *Všeobecná pokladní správa*.

Příjmy z úhrad zahraničních pohledávek (inkasa) v letech 2006–2012 jsou uvedeny v tabulce č. 5.

Tabulka č. 5 – Inkasa zahraničních pohledávek civilního charakteru (v tis. Kč)

Stát	Rok						
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Afghánistán	–	4 116	–	–	–	–	–
Albánie	49 521	21 231	21 530	19 774	19 021	19 505	20 614
Alžírsko	234 851	50 325	41 741	179 810	4 687	–	–
Irák	–	–	–	12 216	27 792	85 279	151 976
Indie	4 200	1 500	–	160 912	–	–	–
Laos	826	826	748	1 011	–	–	–
Barma (Myanmar)	67 520	51 668	91 654	101 658	141 028	16 908	–
Peru	–	–	–	–	5 068	–	90
Nikaragua	10 802	10 191	7 299	8 883	–	–	–
Rusko	1 043 025	48 345	308 581	–	2 572	1 515	3 450
Sýrie	81 065	–	9 638	–	–	–	–
Celkem	1 491 810	188 202	481 191	484 264	200 168	123 207	176 130

Zdroj: roční souhrnné zprávy o stavu a vývoji zahraničních pohledávek ČR za roky 2006–2012.

V letech 2006 až 2012 MF inkasovalo ze zahraničních pohledávek celkem 3 144 972 tis. Kč, z toho v kontrolovaném období (2011 a 2012) činilo inkaso pouze 299 337 tis. Kč.

III. Shrnutí a vyhodnocení

Správu zahraničních pohledávek České republiky vykonává MF, které většinu těchto pohledávek eviduje na základě dohod z let 1992 a 1993 uzavřených mezi ministerstvy financí České republiky a Slovenské republiky a ČSOB.

Zahraniční pohledávky jsou zahrnuty do státních finančních aktiv. V přehledu zahraničních pohledávek, který státní závěrečný účet mj. obsahuje, jsou zahraniční pohledávky uváděny v částkách nezohledňujících vytvořené opravné položky. Informace o státních finančních aktivech tak nevypovídá o jejich hodnotě.

Z hlediska vývoje stavu zahraničních pohledávek civilního charakteru, které byly předmětem této kontroly, se částka 122,2 mld. Kč evidovaná v roce 1998 razantně snížila na částku 19,7 mld. Kč v roce 2006. Ke konci roku 2012 spravovalo MF zahraniční pohledávky civilního charakteru ve výši přes 16 mld. Kč.

MF v období let 2006 až 2012 inkasovalo ze zahraničních pohledávek celkem 3,145 mld. Kč.

Při správě zahraničních pohledávek je MF povinno řídit se kromě obecné zákonné úpravy také pokyny obsaženými v Zásadách schválených vládou v roce 2006. Podle těchto Zásad mělo MF mimo jiné zajistit ukládání údajů o zahraničních pohledávkách v informačním systému. Na jeho vytvoření MF vynaložilo ze státního rozpočtu během let 2006 a 2007 přes 2,2 mil. Kč. Pořízený systém však MF nevyužívalo a projekt v roce 2011 ukončilo. Vynaložení prostředků státního rozpočtu na informační systém, který nebyl použit, hodnotí NKÚ jako porušení rozpočtové kázně.

Při správě zahraničních pohledávek využívá MF specifických služeb banky. Výše úhrady za služby poskytované bankou z původních 40 mil. Kč v roce 1997 postupně klesala až na částku 14,1 mil. Kč v roce 2012. Přitom rozsah bankovních služeb ve vztahu k jednotlivým pohledávkám je různý – ve většině případů jde pouze o vedení evidenčních účtů s výpočtem úroků a podáváním zpráv MF. U některých pohledávek není zřejmá opodstatněnost samotného vedení evidenčních účtů, a tím i nezbytnost plateb za jejich vedení.

Pro zajištění návratnosti zahraničních pohledávek uzavíralo dříve MF zvláštní smlouvy k vymáhání nebo odprodeji pohledávek (deblokace). V kontrolovaném období, tj. v letech 2011 a 2012, žádná smlouva tohoto typu nebyla sjednána, avšak v těchto letech ještě trval smluvní vztah s 11 deblokátory.

Kontrolou bylo zjištěno, že v sedmi kontrolovaných případech byli deblokátoři vybráni bez výběrového řízení. Uzavřené smlouvy, přestože se týkaly vysokých částek, neobsahovaly žádné zajišťovací instituty. Nominální hodnota pohledávek, které MF postupně převedlo na deblokátory, činila desítky milionů USD, avšak inkasované částky byly minimální. Ve čtyřech případech ze sedmi kontrolovaných dokonce nebyla inkasována žádná úhrada, navíc bylo zjištěno, že MF nechalo v roce 2006 pohledávku ve výši téměř 5 mil. USD za jedním z deblokátorů promlčet. Takovým opomenutím MF porušilo zákonem stanovené povinnosti. NKÚ postoupí svá zjištění k dalšímu opatření příslušným státním orgánům.

Použité zkratky:

CCHF	Clearingový švýcarský frank
clg. USD	Clearingový americký dolar
CM	Cizí měna
ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSOB	Československá obchodní banka, a. s.
DPH	Daň z přidané hodnoty
EUR	Euro
CHF	Švýcarský frank
INR	Indická rupie
Kč, CZK	Česká koruna
MF	Ministerstvo financí
NKÚ	Nejvyšší kontrolní úřad
SNS	Společenství nezávislých států
SZÚ	Státní závěrečný účet
USD	Americký dolar
XCRO, XCRC, XCRS	Clearingový ruský rubl
YUSD, IUSD, SUSL, OUSD	Clearingový americký dolar